gaan aanzitten, en hen te hooren besluiten

Natuurlijk, niet om hen op echt Chineeschen trant letterlijk te copieeren, maar om leering aan hun doen en laten te ontleenen, en te zien, in wat weg ze de kerken geleid hebben.

De titel van het werk is: *Werken der Marnix-vereeniging. Serie II, Deel III. Acta van de Nederlandsche Synoden der zestiende eeuw, verzameld en uitgegeven door Dr. F. L. Rutgers.* De uitgave wordt ingeleid door een voorrede van Prof. Dr. J. J. van Toorenenbergen, namen de *Marnix-vereeniging*.

Dit is tevens het laatste deel dat de *Marnix-vereeniging* in het licht zendt.

Ze zal zich ontbinden.

Toch heeft ook deze Vereeniging een kostelijken dienst aan onze kerk bewezen, door veel oud materieel onder ieders bereik te brengen, en Dr. Rutgers heeft aanspraak op aller dank, dat hij de serie dezer Marnix-vereeniging door een zoo belangrijke uitgave op zoo keurige wijs besloten heeft.

Elke Gereformeerde kerkeraad zorge nu maar, dat hij deze uitgave van den officieelen tekst der Synodale acten machtig worde.

Tevens leere Dr. Kleyn uit deze editie om niet te boud te spreken.

Die Doctor toch had staande gehouden, dat het stuk waarop de heeren Prof. Lohman en Rutgers, zich als op de authentieke acta van 1574 beroepen, slechts een copie was, en geen echt stuk *kon* zijn.

En wat blijkt nu?

Dit, dat Dr. Kleyn zoo sprak zonder *het stuk ooit gezien te hebben*, alleen afgaande op een foutieve opteekening in een catalogus.

Ten overvloede heeft Dr. Rutgers er voor gezorgd, dat aan zoo laffe tegenspraak nu een einde is gekomen.

Op zijn verzoek toch heeft de bibliothecaris Dr. H. C. Rogge het stuk ingesien, en zich bereid verklaard, om elk belanghebbende te bewijzen, dat het stuk wel terdege authentiek was, en *niet*, zooals Dr. Kleyn beweerde, *een copie*.

Ten slotte zij nog opgemerkt, dat deze uitgave zich tot de 16de eeuw bepaalt, en dat dus de acta van 1619 hier niet in voorkomen.

Volgen ze eerlang in een afzonderlijke uitgave van Dr. Rutgers' hand.

In zake Sliedrecht ontving de redactie van de *Hervorming* den indruk, *dat de zaak nu uit is.*

Ze schrijft toch:

> Juist toen ons vorig nummer was afgedrukt, ontvingen wij bericht dat Friesland's Provinciaal kerkbestuur de bezwaren tegen het beroep van Dr. Lieftinck te Sliedrecht *ongegrond* had verklaard.
>
> Daarmeê is de zaak geëindigd; maar de toestand is er natuurlijk in geen enkel opzicht door gewijzigd. Morgen aan den dag kunnen dergelijke bezwaren weder tegen een beroep worden ingebracht, en kan een of ander Provinciaal kerkbestuur oordeelen zooals het Classicaal Bestuur van Sneek deed, in een zin dus afwijkend van dien, waarin Friesland uitspraak deed.

Of deze opinie alleen op gissing steunt, of wel op ingewonnen bericht, weten we natuurlijk niet.

Toch veroorloven we ons, aan de juistheid van dit inzicht te twijfelen.

Moeilijk toch kunnen we ons voorstellen, dat de kerk van Sliedrecht nu toch weer den loochenaar van den Christus als leeraar zou ontvangen, en alzoo wetens en willens een wolf onder de schapen zou uitzenden, vermomd in het herderskleed.

En ook van het Classikaal Bestuur van Sneek kan toch kwalijk verwacht, dat het thans het hoofd in den schoot zal leggen.

Het Classikaal Bestuur van Sneek heeft nu eenmaal voor God en menschen uitgesproken: Deze Dr. Lieftinck, dien we als mensch en burger in zijn ongerepte waarde laten, is als lid en leeraar in de kerk van Christus een onmogelijkheid. Hij is geen *herder*, maar een *wolf*. Hij predikt den Christus niet, maar voert van hem af.

De belijders des Heeren in dit Bestuur kunnen dus niet toelaten dat deze Dr. Lieftinck langer aan het Avondmaal toetrede, veelmin dat hij het bediene.

Zij moeten, zoo ze ernstige mannen zijn, die met God en niet met hun positie rekenen, den aangebonden strijd voortzetten, en mogen niet rusten, eer aan dezen kerkelijken misstand een einde is gemaakt.

Theorieën en uitvluchten baten hier niet.

o, Niets is lichter dan een prachtig systeem op te zetten, waarin klaar en duidelijk bewezen wordt, dat niets u belet, vlak tegen 's Heeren gebod in te gaan, door plicht en roeping te verzaken; en ten leste zelfs *in zonde* heiligheid te zien.

Het Antinomianisme is zoo oud als de kerk soms is men zelfs zoo ver gegaan om „de goede werken" *schadelijk* te noemen, en heil te zien in het nalaten er van.

Nog zijn er lieden, ook ten onzent, die er iets loffelijks in zien om de zonde te laten voortwoekeren, opdat er meer genade uit voortkome en die dan deze theorie goed praten, met te zeggen: dat deze zonde een oordeel is, dat over hen komt, en waar ze geen hand tegen mogen uitsteken.

Toch zou het schriklijk zijn zoo Bedienaren des Woords, na eenmaal verklaard te hebben, dat Dr. Lieftinck „een wolf in de schaapskooi" is, nu zelven in dit Antinomianisme heil zochten en er hun kerken in voorgingen.

Dan moet die wolf maar aldoor de kudde verwoesten.

En de kerken moeten het aanzien.

Er niets tegen doen.

Om ten slotte in dat begaan laten van *den wolf* hooge kerkelijke wijsheid te roemen, ter redding van hun genootschap.

Mannen broeders, *de goede herder stelt zijn leven voor de schapen!*

Weest dan geen huurlingen!

Droef geval.

Uit Amsterdam ontvingen we van een zeer vertrouwbare zijde deze mededeeling:

> »Ik was Zondagavond bij N. N., en die deelde mij mede, een bezoek gehad te hebben van Ds. Krayenbelt, en dat hij toen hij hoorde, dat hij bij een doleerende aan huis was, aan het razen en schelden sloeg en onder anderen tot twee malen zeide: »Praat je mij van Dr. Kuyper, neen, ik heb zelf toen de stukken geteekend, maar toen ik begreep dat het een dubbeltjes-quaestie was, trok ik mij terstond terug, *want Dr. Kuyper heeft de brandkast opengebroken en heeft er f 50,000 bankpapier uit gestolen,*" *en toen vroeg N. N. »gestolen, u bedoelt zeker de collecte welke de gemeente die drie jaren gehouden heeft." Toen zeide hij*: »*Neen, zeg ik ja, gestolen zijn ze!*"

De schrijver vraagt wat aan zoo laaghartige beschuldiging te doen is.

Ons dunkt, dit is volkomen duidelijk.

Stel het feit was waar, dan moet de Officier van Justitie natuurlijk Dr. Kuyper terstond strafrechtelijk vervolgen.

Met dit nummer van ons blad, waarvan we ten overvloede een nummer aan den Officier van Justitie zullen zenden, is het gerucht nu publiek gemaakt.

Laat ons nu afwachten, of er een vervolging wordt ingesteld.

Zoo ja, dan zal de rechter beslissen.

En zoo niet, dan blijkt hieruit, dat het gerucht zóó dwaas en onzinnig is, dat de Officier van Justitie er zelfs niet aan denkt, het een oogenblik voor iets anders, dan van een puur *lasterlijk* gerucht te houden.

Over de zaak als zaak dus geen woord meer.

Maar wel mag hier nog de vraag staan, wat te denken van een Dienaar des Woords, die met zijn eenen voet in het graf staat, en die (zoo geschied is, wat deze brief meldt) derwijs tegen beter weten in, uit louter booze drift, zijn ziel besondigt.

Voelt dan Ds. Krayenbelt niet, hoe hij door zulk een wapen te hanteeren, zijn eigen zaak bederft?

Theorieën van Kerkzuivering.

XIV.

De twee dusver besproken theorieën zijn dan nu in zuivere lijn geteekend.

De eerste theorie, die de kerk reformeeren wil *aan hoofd en leden*, bezit daarin haar vast en eigenaardig kenmerk, dat de in haar geest bedoelde reformatie ondernomen en volvoerd wordt door het Kerkbestuur zelf. *Die regeeren reformeeren.* Iets waaruit tevens volgt, dat deze theorie haar grens vond en niet verder kan, zoodra de regeerders de reformatie bestrijden in steê van haar te steunen. *Erasmiaansch* wordt deze theorie, zoodra ze zich ook dan nog zoekt te handhaven als de regeerders hun *onwil* om te reformeeren getoond hebben.

De tweede theorie, die de kerk wil reformeeren, tegen den onwil der regeerders in, door de geloovigen, heeft dan ook tot eigenaardig kenmerk: 1° dat *de geloovigen* hier niet passief blijven, doch handelend optreden; voorts 2°. dat zij optreden in den weg van *scheiding*, door zich af te scheiden van de regeerders, hetzij plaatselijk of generaal van het kerkverband; en eindelijk ten 3°. dat zij de plaatselijke kerk niet oplossen, maar *namens haar* handelen, en teruggaan op het *historisch* verband. Deze theorie der *Doleantie* vindt dus haar natuurlijke grens daar, waar „de geloovigen" niet bij machte blijken gequalificeerd namens hun plaatselijke kerk op te treden. Ook waar die grens overschreden is, nog in den vorm van Doleantie op te treden, leidt tot het ziekteverschijnsel, niet van het Erasmianisme, maar van het Doleantisme. Beide malen beschouwt men zijn theorie dan als *absoluut*, terwijl ze toch slechts onder bepaalde bedingen recht van bestaan heeft. Deze tweede theorie is gevolgd door de Contra-Remonstranten in 1600, te Ulrum in 1834, en voorts in 1886 te Amsterdam.

Thans rest ons nog de derde theorie te bespreken, die men gemeenlijk die der *Separatie* noemt, maar die toch door dezen naam deswege niet duidelijk wordt aangeduid, overmits de Doleantie eveneens van *Separatie* uitgaat. Ook het sterker en scherper woord *Afscheiding* helpt ons hier niet, want dit woord *af*scheiding gebruikte men ook te Ulrum, waar het nochtans zuivere *Doleantie* was. Het verschil en onderscheid tusschen de tweede en derde theorie schuilt dan ook niet daarin, dat de één op scheiding, en de andere op niet-scheiding zou berusten. *Beide* volvoeren ze den Schriftuurlijken plicht van breuke en scheiding. Maar hierin ligt het verschil. Terwijl bij de Doleantie „*de* geloovigen" optreden, niet qua individueele Belijders, maar als *saam tot één plaatselijke kerk behoorende* en dies de kerk *representeerende*, treden bij deze derde theorie niet „*de* geloovigen", maar „geloovigen" op; en deze geloovigen continueeren niet de oude firma in nieuwe formatie maar formeeren *een nieuwe kerk*. Het is *reformatie* door nieuwe *plantatie* van kerken, gelijk onze vaderen dit noemden.

Ook deze theorie nu heeft ongetwijfeld haar recht van bestaan, en zij, die op zijn *Erasmiaansch*, of door *Doleantisme* verleid, het goed en deugdelijk recht van ook deze derde theorie in absoluten zin betwisten, staan geoordeeld voor de rechtbank der geschiedenis.

Immers, in heele landen is tijdens de Reformatie, de vrijmaking der Gereformeerde kerken, niet volgens de theorie der Doleantie, maar wel terdege volgens de oude theorie van nieuwe *plantatie* van kerken tot stand gekomen. Zoo ging het toe in bijna heel Polen en Bohemen en Hongarije; in Tyrol en Stiermarken; in Italië en Spanje; en zelfs in een groot deel van Frankrijk.

Ja, wat nog sterker spreekt, ook in ons eigen vaderland zijn destijds heel wat kerken, zoowel in de Zuidelijke als in de Noordelijke Nederlanden, op deze en geen andere wijze gereformeerd.

Met name onze vluchtelingskerken in Engeland, in Oost-Friesland, in Polen, enz. waren uiteraard *geen* overplaatsing van *plaatselijke* kerken, maar *plantatiën* van geheel nieuwe kerken.

En zoozeer erkenden ook onze vaderen het goed recht van deze derde theorie, dat nog op de Synode van Dordrecht in 1619 Art. 7 der Kerkenordening van Dienaren spreekt, die door de classis worden uitgezonden „om kerken *te vergaderen*", omdat er van de geloovigen *geen* actie uitging.

Wie dus door uitsluitend de eerste theorie (Reformatie aan hoofd en leden) te erkennen, d. i. de Reformatie *door de kerkregeerders*; hetzij door alleen de tweede theorie (die der Doleantie) d. i. door „de gequalificeerde geloovigen" te huldigen, deze derde theorie *absoluut* veroordeelt, neemt een ten eenemale onhoudbaar standpunt in.

Wel spreekt het vanzelf, dat deze derde theorie eerst recht van bestaan erlangt, als theorie 1 en 2 onprofijtelijk bleken.

Ook zij heeft evenals theorie 1 en 2 haar natuurlijke grenzen. Maar bestaansrecht heeft ze desniettemin ongetwijfeld, en het komt er, om dit te vatten, slechts op aan, ook haar eigenaardige kenmerken helder in te zien.

Deze derde theorie nu gaat tot haar *plantatie* van een nieuwe kerk niet over, alsof er ter plaatse nog nimmer een kerk van Christus bestaan had. Integendeel, ze belijdt en erkent, dat er ter plaatse, waar ze werken wil, wel terdege eens een kerk van Christus geplant was; ook dat deze kerk eenmaal in goede formatie is geweest; maar ze betuigt voorts, dat de formatie van deze plaatselijke kerk allengs geheel in het ongereede is geraakt; niet enkel daardoor dat de regeerders niet reformeeren wilden, maar ook doordien „de geloovigen" zóó uiteen wierden geslagen dat er van een formeele actie hunnerzijds geen sprake meer kon zijn.

Zij constateert derhalve: 1°. dat er eertijds een goede kerkformatie bestond; 2°. dat de kerk van Christus er nog in enkele belijders gerepresenteerd is en voortleeft; maar 3°. dat deze enkele belijders niet meer in staat zijn, om gequalificeerd op te treden.

Dientengevolge noopt zij dan deze enkele belijders, om de ruïne waarin ze huisden, te verlaten; over te gaan tot het stichten van een nieuwe kerkformatie; en in deze nieuwe formatie het middel te zoeken, om de ondergegane aloude kerk weer als een doode uit haar graf te doen opstaan.

Feitelijk teekent zich dus deze theorie in haar onderscheid van de tweede. Immers, de tweede theorie (Doleantie) gaat uit van de onderstelling, dat als ze op 1 Januari 1890 in werking treedt, er op 31 December 1889, hoe gebrekkig ook, toch nog een formatie van de kerk van Christus te dier plaatse bestond; dat de geloovigen tot die formatie behoorden; en dat deze krachtens de rechten die deze formatie hun gaf, alsnu reformeeren.

De derde theorie daarentegen onderstelt een leemte. Ze erkent wel dat er oudtijds een formatie der kerk bestond; ze neemt ook aan, dat aldoor en tot op het laatste oogenblik de onzichtbare kerk van Christus te dier plaatse voortleefde; maar ze oordeelt, dat de formatie van deze kerk allengs wegzonk en omsloeg in een *valsche* formatie; dat er alzoo een tijdlang *geen* ware formatie van Christus' kerk te dier plaatse bestaan heeft; dat de formatie, waartoe de geloovigen behoorden, de formatie der *valsche* kerk was; dat zij derhalve aan deze formatie geen rechten hoegenaamd kunnen ontleenen; en derhalve wel als individueele belijders van den Heere een nieuwe formatie in het leven kunnen roepen, maar dat deze formatie dan ook geheel nieuw is, en niemand er toe komt dan door nieuwe belijdenis.

Gelijk men ziet, hangt dus het onderscheid tusschen beide theorieën: 1°. aan het oordeel dat geveld wordt over de formatie der kerk op het oogenblik, dat men reformeeren gaat; en 2°. aan de rechten die men oordeelt aan de vroegere formatie te kunnen ontleenen.

Wat het eerste punt aangaat, oordeelt de tweede theorie (Doleantie), dat er niet alleen eertijds een kerk van Christus te dier plaatse in goede formatie bestaan had, maar ook dat deze formatie, hoe ook allengs verbasterd, nog altoos als formatie gold tot op het oogenblik dat ze onhoudbaar wierd, en men deswege breekt en scheidt en reformeert. Terwijl omgekeerd de derde theorie oordeelt, dat de eertijds goede formatie geheel inzonk; allengs omsloeg in valsche formatie; en dus sinds lang beschouwd moest worden, *als niet meer bestaande*. Dientengevolge verbouwt de Doleantie den gevel voor het bestaande huis, terwijl de derde theorie het huis of liever de ruïne uitgaat en een geheel *nieuw huis* sticht.

Dit hangt dus aan deze quaestie: Wordt de kerk valsch *voor* of eerst *door* het optreden van de zuivere formatie? Hierop nu antwoordt de Doleantie: „Eerst door het optreden van de zuivere formatie wordt de oude voor *valsch* verklaard; terwijl de derde theorie geneigd is om te meenen, dat de oude formatie voorlang reeds een »valsche kerk" geworden *was*.

En wat het tweede punt aangaat, zegt de man der tweede theorie: „Ik leefde dusver in een verbasterde kerkformatie; maar steeds behield ik in deze formatie het onvervreemdbaar recht om met mijne medegeloovigen tegen de regeerders op te treden, en de kerk te reformeeren. Van dit recht nu maak ik gebruik". Terwijl de derde theorie zegt: „Ik leefde zonder het te merken in een valsche kerk. Hals over kop ben ik daarom deze valsche kerk uitgeloopen. Van rechten die ik in deze valsche kerk bezat kan dus geen sprake zijn. En al wat mij rest is, met anderen, die evenals ik uit dit kwade huis ontkwamen, een nieuwe tente uit te spannen".

Waarmee dan saamhangt, dat de Doleantie zegt: „Door mijn reformatie heb ik aan dezelfde plaatselijke kerk een nieuwen kerkeraad gegeven; er is een nieuw bestuur in opgericht, en een nieuwe orde van zaken in het leven geroepen. Wie zich uit de oude formatie aanmeldt, is dus, zoodra hij zich als geloovige openbaart, van gelijken rechte als ik ben; en over de anderen moet een oordeel van tucht gaan, waardoor ze óf herwonnen óf gebannen worden." Terwijl de derde theorie oordeelt: „Ik ontkwam aan de valsche formatie, stichtte een geheel nieuwe formatie; wie dus uit de oude formatie zich bij mijn nieuwe formatie aan wil sluiten, moet door mij nog eerst tot een „geloovige" gestempeld worden."

Zien we in ons slotartikel, tot welke wederzijdsche verhouding dit leidt.

De samstelling van het Provinciaal Kerkbestuur van Friesland is aldus:

J. Alingh Prins, F. J. P. Moquette, Dr. J. van Loenen, W. H. Stegenga, M. E. van der Meulen, Jhr. Mr. J. H. F. K. van Swinderen en Mr. P. A. Bergsma.

De namen, een vorig maal opgegeven, zijn die van het Classikaal Bestuur van Leeuwarden.

KUYPER.

Uit de Pers.

Over den afloop van de kerkelijke procedure te Rotterdam schrijft de *Hoop* een uitmuntend artikel, waaraan we het volgende ontleenen.

> Van de zijde der »Fischeres" werd beweerd, dat »de gedaagde is geweest ouderling bij de Nederduitsche Hervormde gemeente te Rotterdam, doch op 14 Januari 1887 door het Classicaal Bestuur van Rotterdam voor onbepaalden tijd in die bediening is geschorst en op 11 November daaraanvolgende door het provinciaal Kerkbestuur van Zuid Holland is ontzet van alle kerkelijke ambten en bedieningen in genoemde Gemeente en in de Nederl. Herv. Kerk, en van het lidmaatschap dier Kerk"; dat hij dus niet meer tot die Kerk behoort, minst van al eenig ambt in die Kerk bekleedt, en dat hij, gevolgelijk, behoudens rekening en verantwoording van zijn beheer aan den »Kerkeraad" der gemeente, moet overgeven, wat hem in zijn qualiteit van ambtsdrager in de Ned. Herv. Gemeente werd toebetrouwd en nog in zijn bezit is.
>
> Deze redeneering is zoo helder als kristal en de eisch zoo billijk als mogelijk, *indien geen rekening wordt gehouden* met de afsnijding der Synodale Organisatie van 1816 door den wettigen Kerkeraad, op wettige wijze, in een wettige vergadering, voor de geheele gemeente.
>
> Maar ziehier nu de tegenredeneering:
>
> Had de heer Vrolijk zich *afgescheiden* van het Kerkgenootschap, of was hij door een over hem geplaatst Bestuur, volgens de reglementen van het Genootschap, uitgezet, dan zou voor den eisch in de dagvaarding grond bestaan.
>
> Doch met de afsnijding der Synodale Organisatie voor de geheele gemeente werd aan alle autoriteiten der Synodale Besturen, over de gemeente collectief en over ieder lid persoonlijk, een einde gemaakt. De Gereformeerde Kerk van Rotterdam werd vrij van de Organisatie van 1816; er bestond niet langer eene »Ned. Hervormde Gemeente van Rotterdam" als afdeeling van het Ned. Herv. Kerkgenootschap; en dus ook geen Kerkeraad dier »Gemeente", noch Classicaal of Provinciaal of Synodaal Bestuur, dat eene jurisdictie over de Kerk van Rotterdam kon uitoefenen. Die Kerk behield, toen zij de Dordtsche Kerkenordening weder van kracht stelde, haar recht op hare stoffelijke goederen, en alleen aan den Kerkeraad dezer Kerk konden en kunnen, hare ambtsdragers reken plichtig zijn van mogelijk geldelijk beheer, dat hen als leden des Kerkeraads was opgedragen.
>
> Dit werd ter terechtzitting ook voorgebracht.
>
> Van onze zijde werd aangetoond, dat »de zich bij dagvaarding als Algemeene Kerkeraad der Nederduitsche Hervormde Gemeente te Rotterdam qualificeerende personen" *niet* »gerechtigd zijn te zamen die qualiteit te voeren" en dat de zich dus »respectievelijk als ouderlingen en diakenen betitelende personen elk voor zich het recht *niet* hebben zich die aangenomen hoedanigheden toe te eigenen" Geconcludeerd werd door de advocaten dezerzijds, Mr. Heineken en Jhr. Mr. Witsius de Savornin Lohman, dat de zin het hoofd der dagvaarding gemelde predikanten, ouderlingen en diakenen worden verklaard, *niet* gerechtigd te zijn zich te noemen den Algemeenen Kerkeraad der Ned. Herv. Gem te Rotterdam en als zoodanig die gemeente te vertegenwoordigen, en alzoo worden verklaard *niet ontvankelijk* in de door hen ingestelde vordering met hunne veroordeeling uit eigen beurs in de proceskosten."

Toch hielp dit verweer niet. De rechtbank rekende alleen met de *Reglementen*. Zoo stond men voor een *petitio principii*, die elk verweer machteloos maakte, en waarom men van pleidooi afzag en nu ook van appèl afziet.

> Deze exceptie van disqualificatie werd door de rechtbank bij vonnis van 29 Februari 1889 verworpen. Op welken grond? Eenvoudig op grond der *Synodale Reglementen*, die door den Kerkeraad, 5 Januari 1887, voor de geheele gemeente, op wettige wijze waren terzijde gezet! Door de rechtbank werd echter alleen gevraagd: *Wat zeggen de Synodale Reglementen?* en *daarnaar werd geoordeeld.*
>
> Het recht, neen de verplichting der Kerk, om hare regeering in te richten naar Gods Woord; de geboden plicht der ambtsdragers, om te waken, dat de Gereformeerde Belijdenis, naar Gereformeerde Kerkenordening, in de Gereformeerde Kerken gehandhaafd worde, mocht zelfs niet in debat komen. Met het feit, dat de Kerkeraad, krachtens zijn ambt, voor de geheele gemeente de Synodale Organisatie had afgesneden, en dat dus de Synodale Reglementen voor de Geref. Kerk van Rotterdam van geenerlei kracht waren, werd door de rechtbank niet gerekend; daarvan werd geen nota zelfs genomen. En welke de uitspraak der rechters zou zijn, *volgens de Synodale Reglementen*, was natuurlijk te voorzien.
>
> Met de verwerping der exceptie van disqualificatie was het geding voorzoover de rechtbank betrof, feitelijk beslist. Pleiten dezerzijds kon nu niets meer geven. En daarom, toen de zaak 15 April 1889 ten principale voor den rechter kwam, werd namens den gedaagde, door den procureur Mr. Bik, volgens advies onzer advocaten alleen verklaard, dat hij na de verwerping der door hen voorgedragen disqualificatoire exceptie *geen belang meer heeft bij verdere tegenspraak* en zich ten opzichte van den tegen hem ingestelden eisch refereert aan 's Rechters oordeel."

Hiermee zijn de puntjes op de i gezet. De vraag staat toch metterdaad zóó en niet anders: 1°. Heeft een kerk van Christus ook met den Christus en zijn woord, of alleen met de bevelen der kerkelijke bestuurders te rekenen? en 2°.: Mag een kerk of mag ze niet tegen revolutionaire daden van ingedrongen bestuurders reageeren?

De rechtbank zegt beide malen *neen*.

Maar dan geldt ook wat we zoo dikwijls reeds uitspraken, dat een kerk, die kerk van Christus wil blijven, *geen rechtspositie* heeft in Nederland.

KUYPER.

Officieele berichten uit de Ned. Geref. kerken.

Nadat de kerkeraad der Ned. Herv. Gem. van Bergen op Zoom vruchteloos was aangezocht in een gemotiveerd adres om terug te keeren tot de rechte leer en regeering der kerk, is daarvan kennis gegeven aan deputati classis van Noord-Brabant. Ook door dezen is vruchteloos de kerkeraad vermaand, den Koning der kerk gehoorzaam te zijn. Dus is met medewerking der classis door de gemeente krachtens het ambt der geloovigen een nieuwe kerkeraad gekozen, en Zondag 16 Juni door den consulent Ds. J. H. Feringa bevestigd.

Het eerste besluit van den kerkeraad is geweest, overwegende dat een kerkeraad onder art. 86 K. O. tot aannemen en afschaffen beide eener kerkenorde onbevoegd is, aan de onwettig tusschengeschoven, goddelooze, onwettige, verderfelijke, en ongerijmde staatssynodale organisatie van 1816/1852 voor geheel de Ned. Herv. Gemeente van Bergen op Zoom alle kracht te ontzeggen en de eeniglijk wettige Dordtsche kerkenordening te aanvaarden.

De Raad der Ned. Gereformeerde kerk zoekt nu de correspondentie met alle Gereformeerde kerken. Alle stukken voor den wettigen kerkeraad adresseere men aan den Eerw. Heer H. Kok, Auvergne-straat.

Namens den kerkeraad,
J. H. FERINGA,
consulent.

Verslag der samenkomst van Ned. Geref. Kerken (doleerende) in de gecomb. classes Haarlem—Alkmaar, gehouden te Haarlem den 17den Juni ll.

Het praesidium wordt waargenomen door Ds. J. Langhout, die, na psalmgezang en voorlezing van Micha IV, de vergadering voorgaat in gebed.

Tot scriba wordt benoemd Ds. W. Den Hengst.

Vertegenwoordigd zijn alle kerken der classen, door 21 stemhebbende leden.

Het gebrekkige van sommige credentiebrieven geeft der vergadering aanleiding, aan de kerk van Helder op te dragen een voorschrift-credentiebrief in de *N.-Holl. Kerkbode* te plaatsen.

Na lezing en beoordeeling van de notulen der voorgaande vergadering, en na het in art. 41 D. K. voorgeschreven onderzoek, komt aan de orde het verzoek der kerk van Velsen, »dat in de vacante kerken geregeld om de drie maanden bediening van Woord en Sacramenten vanwege de classis plaatshebbe". De vergadering besluit, in overleg met de classen Amsterdam—Edam—Hoorn, hierin, zooveel doenlijk is, te zullen voorzien.

Ter handhaving van het recht der kerken acht de vergadering het wenschelijk met de godsdienstonderwijzers, br. Hissink en Van Maanen, wier erkenning als oefenaars in de kerk van Haarlemmermeer door deze kerk was aangevraagd, in de volgende vergadering een korte samenspreking te houden over eenige hoofdpunten der Gereformeerde leer.

Verder wordt goedgevonden, om de kerk van Haarlemmermeer, die, wegens uitgestrektheid der gemeente, aan twee plaatsen (Lijnden en Vijfhuizen) samenkomt, inzake de regeling der vacatuurbeurten te beschouwen als twee kerken.

Wegens den eigen nood van sommige, en de reeds betoonde offervaardigheid van andere kerken der classen, oordeelt de vergadering, dat het punt van Haarlem: »ondersteuning der op te richten Idiotenschool" voorloopig nog buiten bespreking moet gelaten.

De vraag eener kerk, »of het *geheele* gezin, welks *hoofd alleen* den wettigen kerkeraad erkent, moet geacht worden aan de zorgen van opzieners en armverzorgers te zijn toevertrouwd", wordt beslist bevestigend beantwoord.

Aan de kerk van Helder wordt geadviseerd, om de vergadering te dier plaatse, aan wier hoofd Ds. Versteeg staat, te beschouwen als een Geref. kerk van min vaste formatie; voort te gaan met contact te zoeken, en tijdens het stadium van onderhandeling geen leden dezer kerk, zonder hare bewilliging, over te nemen.

Aan den heer Boeijenga zal een attest betreffende zuiverheid van belijdenis en wandel, door hem aangevraagd met het oog op artikel VIII D. K. vanwege de classis worden verstrekt.

Het verzoek eener noodhebbende kerk om eene aanbeveling dezer vergadering, teneinde zich daarmede te vervoegen bij weldadige vrienden, kan niet worden ingewilligd. De classen benoemen echter eene commissie, bestaande uit de Br. Den Hengst, Groot en Bouwens, om de financieele belangen dezer kerk te behartigen.

De classen besluiten, aan drie noodhebbende kerken eene aanbeveling te verstrekken, teneinde zich hiermede te wenden tot het fonds, hetwelk door den heer Hovy c. s. wordt beheerd.

De rapporten van deputaten worden alsnu aan de orde gesteld.

De visitatoren deelen mede, dat nog vijf kerken moeten worden bezocht en het rapport der visitatiereis op de volgende vergadering zal worden ingediend.

De kerk van Haarlem, belast met de inning der bijdragen in de classicale onkosten, verwacht nog van sommige kerken opgave en ontvangst van gelden.

Na de gewone rondvraag en het vaststellen van tijd en plaats der volgende samenkomst (den 9den September te Broek op Langendijk of te Alkmaar) wordt de vergadering, te 5 ure, door den scriba met dankzegging gesloten.

W. DEN HENGST, *scriba.*

POORTUGAAL. Den tweeden Pinksterdag, des namiddags, trad voor de gemeente der Ned. Geref. Kerk op de WelEerw. heer A. v. Veelo, pred. der Ned. Geref. Kerk te Rotterdam, die, naar aanleiding van Hand. 2 : 42, in een boeiende rede de gemeente voorging en bij die gelegenheid Br. J. L. Jaspers, van Hilversum, als haar voorganger inleidde.

Den Zondag daaraanvolgende, 16 Juni, sprak Br. Jaspers voor het eerst tot de gemeente, naar aanleiding van Hand. 10 : 29.

Namens den kerkeraad der Ned. Geref. Kerk te Poortugaal,
A. VISSER, *ouderling.*